

DANIEL DEFOE: ROBINSON CRUSOE

1719

Irodalmi előzményei

A regény irodalmi előzményei a pikareszkek, illetve az útleírások. A kereskedelem fejlődésével, Amerika felfedezésével kitágult az ismert világ, egzotikus tájak nyíltak meg az európai olvasók előtt. A kor népszerű műfaja volt az útleírás, ennek gondolatilag elmélyített változata a [Robinson Crusoe](#). A korabeli irodalom kedvelt témája a természet és a civilizáció ellentéte, szembeállítása. Sokan, köztük Rousseau, a francia filozófus úgy vélték, a természeti népek boldogabbak, mert ösztöneiknek, érzelmeiknek engednek, míg a civilizáció gúzsba köti az embert. [Daniel Defoe](#) egy lakatlan szigetre veti hőst, s így a civilizáció embere szembesül mindazzal a fizikai és lelki nehézséggel, amelyeket le kell győznie, hogy túlélhesse a számkivetettséget.

Daniel Defoe
1659 (?) – 1731
angol író, újságíró

Az elbeszélő

Defoe elidegeníti magától a történetet, Crusoe kalandjait, mint valóban megtörténteket meséli el, hogy a valóság érzetét keltse az olvasókban. (Sok korabeli regény épül erre a megfontolásra: a szerző úgy tesz, mintha megtalálta volna a hős leveleit vagy naplóját, és ő csak kiadja azokat.) Defoe fiktív elbeszélőt választ, magát a hőst, aki kettős szerepben van jelen. A regény egyik elbeszélője az öregedő, visszaemlékező Robinson, a másik a fiatal, naplót író, aki a kalandot átélte. Ez az egyes szám első személyű előadásmód kiválóan alkalmas arra, hogy az olvasó közel kerüljön a hőshöz, közvetlen részese legyen az ő élményeinek.

Cselekmény-és időszerkezet

A regény szerkezete a pikareszkek cselekményfűzését követi, de időszerkezete összetett. A visszaemlékező Robinson szövege retrospektív (visszatekintő), a jelen távlatából értékeli a múltat és fiatal kori önmagát. A fiatal naplóíró szövege kronologikus, a szigeten eltöltött éveket időrendi sorrendben meséli el. Ez a kettős elbeszélés és időkezelés tehát alkalmas arra, hogy egyszerre lássuk a fiatal, még kialakulatlan, s az öregedő, már érett hőst. Crusoe előtörténetét röviden foglalja össze, részletesen a szigeten töltött 28 évet meséli el.

Robinson külső-belső útja

A regény már nem pusztán útleírás, a cselekmény során a hős változik, világképe, jelleme átalakul. Két utat jár be: egy külsőt és egy belsőt. Külső útja kalandok sorozata, illetve harca a túlélésért a lakatlan szigeten. Robinsonnak szembe kell néznie a természet szülte nehézségekkel, de a magány terhével is. Komoly határhelyzetbe kerül. Az új körülmények között nem omlik össze, racionálisan gondolkodva lakhatóvá teszi maga számára a szigetet, és értelmes tevékenységekkel köti le energiáit. A szigeten töltött évek alatt bejárja a civilizáció útját, fizikailag és lelkileg is leköti magát, nem vadul el. Természet és civilizáció vitájában Defoe a civilizáció mellett teszi le voksát. Robinson a klasszikus polgár archetípusa, aki tehetségével, szorgalmával boldogul a nehéz körülmények között is. Megpróbáltatásai során egy hosszú, belső utat is bejár, a fiatal, felelőtlen kalandorból meggondolt, teremtő emberré válik.

A robinzonád

A *Robinson Crusoe* műfajteremtő regény, a címből vonták el az irodalomelméleti fogalmat, a „robinzonád”-ot. A robinzonád olyan alkotás, melyben a hős a civilizáción kívül, többnyire egy lakatlan szigetre vetődik, s ott a túlélésért harcol. Modern robinzonád például William Golding *A legyek ura* című regénye, amely egy lakatlan szigetre sodródott iskoláscsapat emberpróbáló kalandjait mondja el. Robinson Crusoe-val ellentétben a gyerekek többsége elvadul, elembertelenedik. Golding a robinzonád műfaját arra használja fel, hogy a 20. századi diktatúrák kegyetlen világát bemutassa.

A robinzonád a filmben is továbbél, egyik leghíresebb példája a 2000-ben bemutatott amerikai film, *A számkivetett* (*The Castaway*) A filmet Robert Zemeckis rendezte. A film főszereplője: Tom Hanks, aki egy topmenedzsert alakít. Egy repülőgép szerencsétlenség következtében négy évet tölt az elemekkel harcolva egy lakatlan szigeten, s amikor nagy szerencse árán visszatérhet a civilizációba, az már régen elfeledkezett róla.

Tom Hanks